

**Dossiers
del Tercer
Sector**

núm. 15
deseembre 2011

La pobresa infantil a Catalunya.

En conveni amb:

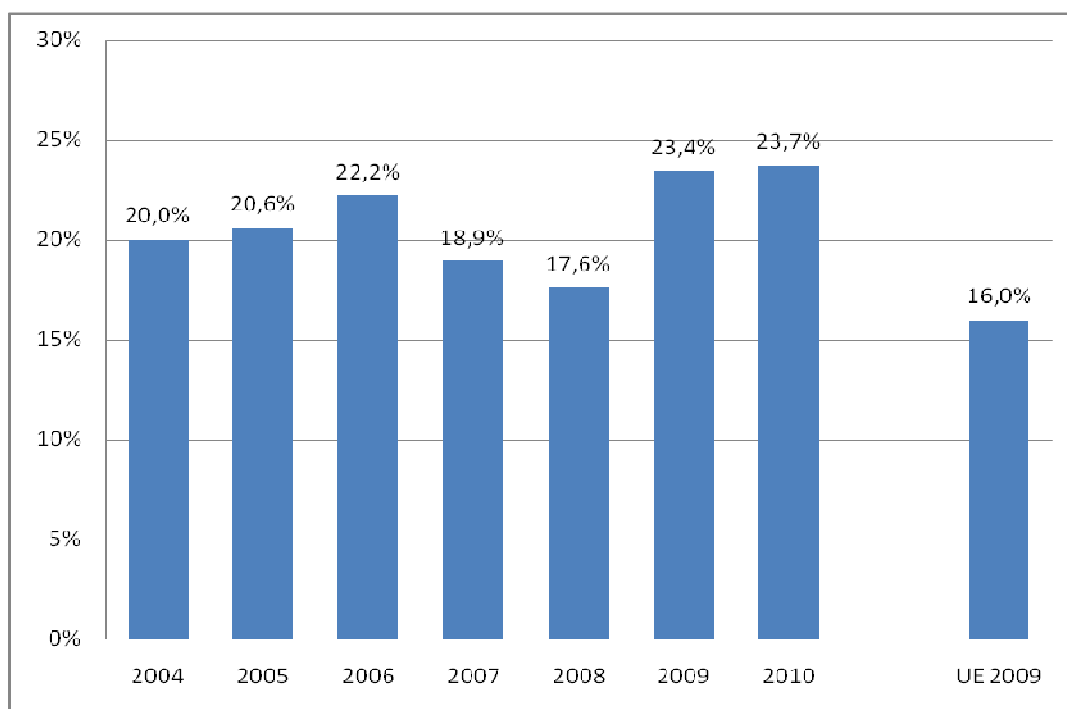
1. La pobresa infantil com a procés: l'espiral de la pobresa

Arran del fort i continuat impacte de la crisi econòmica, la pobresa ha augmentat a Catalunya durant els darrers anys. La últimes dades publicades per l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) demostren un augment d' 1,5% de la taxa de risc de pobresa el 2010, respecte l'any anterior. Amb l'agreujament de la situació econòmica, cada vegada s'ha fet més evident un fenomen que amenaça la cohesió social del país i que està desbordant ja les capacitats de suport social que presten l'administració, les entitats del tercer sector o les pròpies xarxes familiars. Aquest marcat increment, però, comporta també l'augment d'altres fenòmens que deriven d'aquesta situació però que resten més invisibles. És el cas de la pobresa infantil, que actualment ja afecta a quasi 1 de cada 4 infants catalans.

Com que no es tracta d'un fet tan evident, cal prendre encara més consciència de què signifiquen uns índexs tan elevats de pobresa infantil, quines són les seves formes i quines són i en seran les previsibles conseqüències en un futur a mig i llarg termini.

Un repàs a les dades serveix per apreciar la situació de la pobresa infantil a Catalunya, tenint en compte la distància entre la taxa catalana (23,7%) i la taxa mitjana de la Unió Europea del 2009 (16%).

Evolució de la taxa de pobresa infantil a Catalunya (població menor de 16 anys)

Font: Idescat.

El gràfic sobre l'evolució de la taxa de pobresa infantil a Catalunya mostra dos principals aspectes a ressaltar. En primer lloc, el fort increment viscut el 2009, any en el que la taxa va augmentar quasi sis punts respecte l'any anterior. Un augment que es pot atribuir a les conseqüències de la crisi. D'altra banda, però, les dades també mostren com la pobresa infantil ja es trobava en nivells elevats abans de l'inici de la crisi, ja que no es va reduir durant el període de bonança econòmica. Això concorda amb les dades de pobresa – i pobresa infantil– en termes generals, que tot i que també han augmentat en els darrers temps, ja eren força altes abans de l'actual situació econòmica.

Parlar de pobresa infantil en un país desenvolupat no significa, en la majoria dels casos, no tenir cobertes les necessitats bàsiques, ni tampoc significa, necessàriament, no poder tenir accés a l'educació ni a la sanitat pública, però sí que pot significar una major possibilitat de fracàs escolar o més problemes de salut. Cal tenir en compte que tant la infància com l'adolescència són etapes claus en el desenvolupament de la persona i que un context de pobresa durant aquestes fases pot acabar suposant un risc important pel creixement de l'individu.

Tot i que la pobresa infantil no s'acaba en el que s'entén com a pobresa econòmica, és evident que un context familiar de falta de recursos és el primer pas d'aquesta situació. Les famílies amb problemes econòmics han augmentat d'una manera molt important durant els darrers anys. Així, el primer indicador d'una situació de pobresa es produeix quan, d'alguna manera, els infants no tenen cobertes les seves necessitats més bàsiques. És a dir, que no tenen garantida una alimentació adequada i equilibrada, pateixen certa desatenció en el seu dia a dia o bé viuen en habitatges que no compleixen les condicions òptimes (infrahabitatge, salubritat, ...).

Pobresa infantil, però, no significa només no poder satisfer les necessitats bàsiques. En un àmbit familiar de penúries econòmiques és més fàcil que es produeixi un procés de desatenció i empobriment de l'atenció als fills i filles, no només en l'àmbit econòmic. Això pot voler dir que els infants no rebien l'atenció necessària dels seus pares pel que fa a qüestions com ara l'àmbit escolar i formatiu, el temps lliure i el lleure o bé la vinculació amb l'entorn social.

Tot això, desencadena una sèrie de conseqüències sobre l'infant, derivades d'aquesta manca d'atenció, desprotecció i inseguretat. Aquest procés d'empobriment pot provocar problemes psicològics i de salut, aïllament de l'entorn, fracàs escolar, rebuig social, desvalorització personal, etc., En definitiva, la pobresa infantil, a poc a poc va creant una espiral de pobresa que afectarà l'infant durant les diferents etapes de la seva vida. En primer lloc, situant-lo en una posició de vulnerabilitat i risc, que segons com poden esdevenir en situacions d'exclusió social i laboral. En funció d'aquestes trajectòries, els processos d'empobriment poden donar lloc al que s'anomena la pobresa intergeneracional; és a dir la tendència a perpetuar patrons de conducta, estils i actituds que reproduïxen les mateixes dinàmiques de funcionament, necessitats, expectatives, etc. La manca de bens, d'accés a una vida digna, a la satisfacció de les necessitats bàsiques; el fet de no disposar de les mateixes oportunitats que la resta, no és solament un factor important i de primer ordre pels individus i famílies que ho pateixen, sinó que també és un factor de risc determinant per les futures generacions que neixen, viuen i creixen en aquests espais i entorns de risc, vulnerabilitat i exclusió social.

2. Marc legal de la infància a Catalunya

La pobresa infantil, entre d'altres coses, vulnera els drets dels infants. Drets que son reconeguts des de diferents organismes internacionals i administracions per garantir, entre d'altres, el dret a la protecció, participació, educació, salut ... i que alhora han de garantir el ple desenvolupament de l'infant en totes les seves dimensions.

2.1. Convenció sobre els drets de l'infant de les Nacions Unides

La convenció que actua com un instrument internacional legalment vinculant, va ser aprovada el 1989 i adoptada per l'Estat espanyol el 1990.

La convenció consta d'un total de 54 articles que són d'obligat compliment pels Estats que l'han ratificada. Els diversos articles presents a la convenció reconeixen els drets dels infants a tots els nivells, obligant als estats firmants a actuar sempre per l'interès superior de l'infant, tal i com reconeix l'article 3. La convenció té també com a objectiu incidir en el compliment dels seus articles a través de l'adaptació de les pròpies lleis de cada país. Així, l'article 4 declara que els governs hauran d'introduir les modificacions legislatives necessàries per tal de complir i protegir els drets dels infants que la convenció reconeix.

Molts dels articles de la convenció tracten sobre la responsabilitat dels estats alhora d'actuar contra la pobresa infantil i les seves conseqüències. Començant per l'article 6, que deixa en mans dels governs l'obligació de garantir la supervivència i el desenvolupament saludable de tots els infants. L'article 24, al seu torn, diu que els nens i nenes tenen dret a una atenció sanitària de la millor qualitat possible, a aliments nutritius i a un entorn net i segur, entre altres qüestions.

La lluita contra la pobresa infantil està reconeguda implícitament en els articles 26 i 27. L'article 26 afirma que els infants, ja sigui a través dels seus tutors o directament, tenen dret a rebre ajuda del govern quan es trobin en situació de pobresa o necessitat. Per la seva banda, l'article 27 declara que tots els nens i nenes tenen dret a un nivell de vida que sigui prou bo com per satisfer les seves necessitats físiques i mentals. Afegeix també que els governs han d'ajudar les famílies i els tutors que no disposin de recursos per fer front a aquestes necessitats, principalment pel que fa a la nutrició, el vestit i l'habitatge.

Pel que fa a l'educació, a banda de garantir-ne l'accés gratuït a l'article 28, la convenció va una mica més enllà en el contingut de l'article 29. Aquest article diu que l'educació ha de servir per desenvolupar al màxim la personalitat, els talents i les aptituds de cada infant.

D'altra banda, l'article 31 de la Convenció sobre els drets de l'infant reconeix el dret dels infants al descans, al lleure, al joc i a les activitats recreatives pròpies de la seva edat, així com a participar lliurement en la vida cultural i artística.

2.2. Llei dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència

A nivell català, la llei que regeix els drets de la infància és la Llei dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència, aprovada el maig del 2010 pel Parlament de Catalunya. Es tracta d'una norma que era reclamada per les entitats del sector des de feia molt de temps i que recull en els seus articles tota la legislació actual catalana sobre la infància i l'adolescència.

Aquesta llei té com a objectiu atendre i protegir el benestar personal i social dels infants i adolescents així com garantir l'exercici dels seus drets i responsabilitats. Incorpora un títol complet referent als drets dels infants i adolescents, seguint el que diu la Convenció sobre els

drets de l'infant. D'altra banda, posa a l'infant com a subjecte propi dels drets i assenyalava les actuacions de promoció de la infància i l'adolescència com una responsabilitat de totes les institucions públiques.

L'interès superior de l'infant, concepte que ja es troba en la Convenció, marca també l'esperit de la Llei dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència. Per això, la llei avisa que tota política i tota norma hauran de ser avaluades des de la perspectiva de l'interès de l'infant per tal de garantir que incloguin els objectius i accions necessàries per a satisfer les seves necessitats. D'altra banda, la llei també acorda la necessitat de dur a terme polítiques públiques adreçades a tota la infància i no tan sols als col·lectius de risc.

La llei és una eina de la lluita contra la pobresa infantil perquè dona una gran importància al concepte de la prevenció, entenent-lo com el conjunt d'actuacions socials anticipatòries per evitar situacions no desitjades i per afavorir les situacions favorables. En aquest sentit, aquesta norma adverteix la obligació que les administracions públiques han de dur a terme les actuacions necessàries per prevenir les situacions que són perjudicials per al benestar o el desenvolupament integral dels infants i adolescents. La llei defineix la prevenció del risc social davant d'aquelles situacions que afecten un conjunt d'infants o adolescents de forma global, en les quals existeixin indicadors o factors de risc que mostrin que aquests infants o adolescents puguin resultar perjudicats en el seu desenvolupament o benestar.

2.3. Pla d'atenció integral a la infància i l'adolescència de Catalunya 2010-2013

A l'octubre del 2010 el govern català va aprovar aquest pla que armonitza totes les polítiques públiques en infància i adolescència i respon a les exigències de la Llei dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència i a la Convenció sobre els drets de l'infant. Forma part del Pla Estratègic de Serveis Socials de Catalunya pel que fa a la seva vessant en l'àmbit de la infància i l'adolescència.

La missió d'aquest pla és l'atenció, la protecció i la promoció del benestar personal, material i social de la infància i l'adolescència per a l'assoliment del seu desenvolupament integral, amb especial atenció i prevenció dels qui es troben en situacions de risc o desemparament, així com la promoció dels seus drets a fi de garantir-ne l'exercici en un rol de ciutadania activa.

Conté com a valors alguns dels aspectes considerats clau alhora de tractar les polítiques públiques en infància i adolescència: l'interès superior de l'infant i l'adolescent, la transversalitat en les polítiques destinades a aquest col·lectiu o bé la universalització dels serveis públics. Entre els eixos estratègics del pla s'hi inclouen també moltes de les qüestions protagonistes quan es parla de pobresa infantil a Catalunya: promoure hàbits, estils de vida individual i estils educatius parentals saludables, equilibrats i constructius; potenciar la conciliació de la vida social, escolar – laboral, familiar i personal o bé incrementar l'èxit escolar a tots els nivells educatius i la finalització dels estudis obligatoris en els adolescents, per posar tan sols alguns exemples.

2.4. Pacte per a la Infància

Finalment, pel que fa al marc legal cal esmentar el futur Pacte per a la Infància, un instrument que haurà de servir per vehicular i impulsar les polítiques d'infància a Catalunya. El passat 29 de novembre del 2011 es va presentar el document base d'aquest pacte. En la presentació, el conseller de Benestar Social i Família, Josep Lluís Cleries, va afirmar que aquest document és tan sols un "recull d'idees clau sobre les quals posar-nos a treballar en propostes concretes d'actuació". El document definitiu haurà de ser elaborat conjuntament amb experts, Tercer

Sector Social i representants polítics, i segons Cleries l'objectiu és tenir-lo acordat el novembre del 2012.

El document base del Pacte fa especial èmfasi en la necessitat de dur a terme polítiques de prevenció en els casos dels infants que es troben en situació de risc. Partint de la base que les polítiques d'infància s'han de tractar d'una manera transversal, el document aborda la pobresa infantil des de les diverses vessants: la salut, l'escola, la família,... així com el paper que tenen els mitjans de comunicació i la publicitat sobre el desenvolupament dels infants.

3. Causes i conseqüències de la pobresa infantil

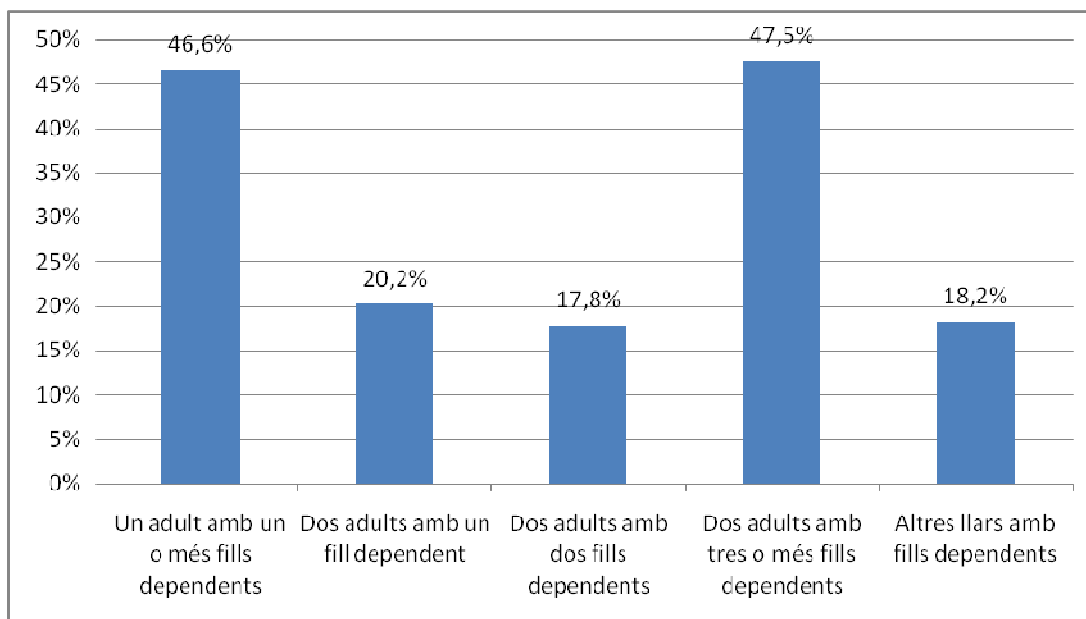
La taxa de pobresa infantil a Catalunya se situa en el 23,7%. Aquesta realitat ve determinada per les causes i conseqüències següents:

3.1 Causes de la pobresa infantil

En primer lloc, a l'hora de parlar de les causes, cal tenir en compte com l'impacte de la crisi econòmica ha fet créixer la pobresa infantil durant els darrers temps a Catalunya. La pèrdua de llocs de treball i la manca de creació de nova ocupació acaba tenint conseqüències evidents en la vida de moltes famílies quan cada cop més pares i mares perden la feina o es troben en una situació laboral precària. L'atur acaba afectant, doncs, les possibilitats reals de moltes famílies per cobrir les necessitats dels seus membres i especialment les dels seus infants.

En segon lloc, les condicions i la situació actual del mercat de l'habitatge també són un factor que pot incidir en l'empobriment de les famílies. Moltes d'elles s'han endeutat per comprar un habitatge i en l'actual context de crisi es troben que han de destinar una gran quantitat dels ingressos familiars a pagar les quotes de la hipoteca. Aquesta situació significa, lògicament, haver de reduir altres despeses i prioritzar les de subsistència. En altres casos, les execucions hipotecàries aguditzen molt més les situacions de vulnerabilitat que obliguen a buscar solucions com ara compartir casa o bé viure en habitacions rellogades, un fet força habitual entre les famílies d'origen immigrant.

Hi ha altres factors que poden motivar l'augment de les situacions de pobresa infantil a banda de les causes més relacionades directament amb la crisi. Un d'ells són els canvis que la institució familiar ha patit durant les darreres dècades, amb l'aparició i extensió de nous models de família. L'increment de famílies monoparentals fa més proclius, en determinats casos, les situacions de vulnerabilitat i risc a la pobresa infantil.

Taxa de risc de la pobresa a Catalunya segons la composició de les llars* (2010)

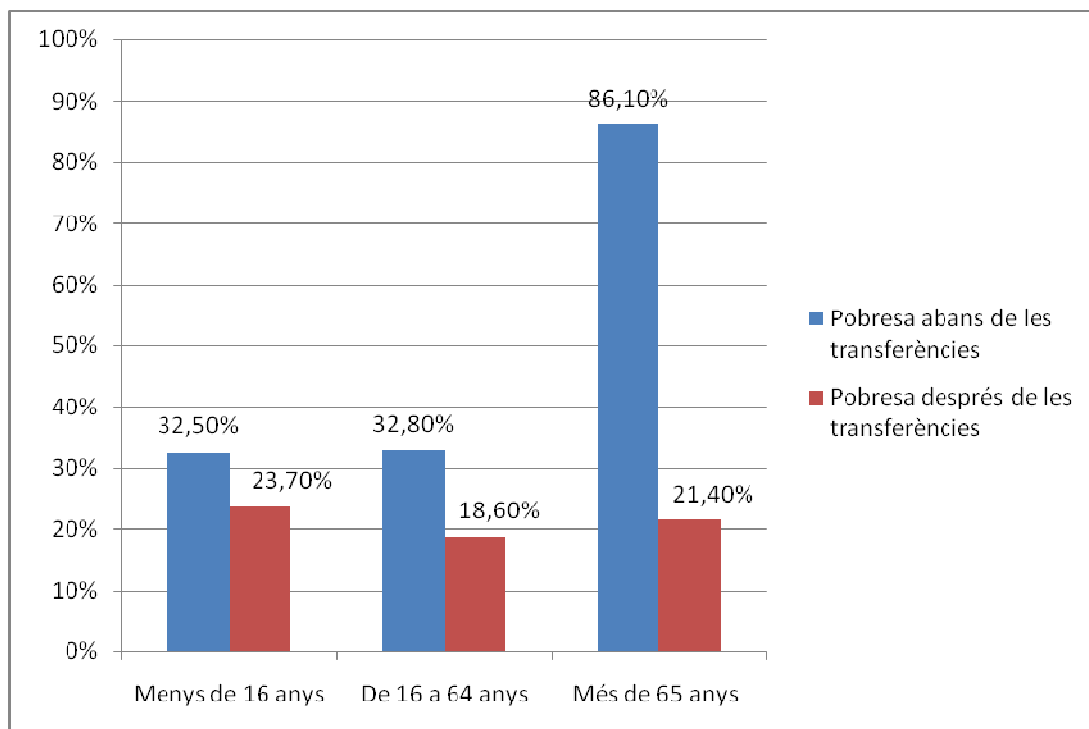
Font: Idescat. (*) Al gràfic només hi apareixen les famílies amb fills dependents.

En aquest gràfic s'observa com la pobresa es dispara en les famílies monoparentals (46,6%), que dupliquen la taxa de pobresa de les famílies amb dos adults i un fill dependent. D'altra banda, també és molt notòria l'elevada pobresa en aquelles famílies compostes per dos adults amb tres o més fills a càrrec, entre les quals hi ha fins a un 47,5% de pobresa. En aquest cas, cal destacar-hi l'efecte de les famílies d'origen immigrant, col·lectiu en el que abunden més les famílies nombroses.

Les famílies, especialment les monoparentals o les que viuen en situacions de precarietat laboral, pateixen la falta de conciliació entre la vida laboral i familiar, que moltes vegades impedeix garantir l'atenció i acompanyament adequat als membres més petits de la família. En aquest sentit, la necessitat d'ajustar els horaris laborals i familiars és una llarga i insistent reivindicació alhora de procurar una millor atenció i educació als infants.

Finalment, entre les causes de tan elevats índexs de pobresa infantil cal fixar-se també en l'impacte i l'efectivitat de les transferències socials, aquells subsidis i prestacions públiques que tenen per objectiu millorar el nivell de vida de la persona que els rep.

Taxa de risc de la pobresa abans i després de rebre les transferències socials segons l'edat (2010)

Tal i com s'observa en aquest gràfic, les transferències socials tenen un impacte molt diferent segons l'edat de la persona receptora. En el cas de les persones majors de 65 anys, les transferències socials aconsegueixen reduir el risc de pobresa en més d'un 60%. En el cas de la població d'entre 16 i 64 anys, la diferència entre la taxa de pobresa abans i després de les transferències es redueix prop del 14%. Finalment, entre els menors de 16 anys, aquesta diferència és tan sols de prop del 11%. Això s'explica perquè moltes vegades les ajudes socials que es reben per atendre als fills s'adrecen a cobrir les necessitats bàsiques de les famílies.

3.2. Conseqüències de la pobresa infantil

No cobertura de les necessitats bàsiques

Com és lògic, els factors descrits en l'apartat anterior provoquen una sèrie de conseqüències que són les que ens indiquen quan ens trobem davant d'una situació d'aquest tipus. Aquelles més evidents es produeixen quan els nens no veuen satisfetes les seves necessitats més bàsiques en quant a alimentació, vestir o salut.

En aquest sentit, les entitats que treballen en el sector de la infància fa temps que detecten nens i nenes que no porten a terme una correcta i suficient alimentació o bé que no disposen de la roba adequada per l'època de l'any. Com a exemple, l'estudi "L'impacte de la crisi en la infància i les famílies", realitzat per l'Observatori de Vulnerabilitat de la Creu Roja, aporta algunes dades sobre aquestes mancances. Aquest informe, que es basa en un anàlisi dels usuaris dels programes de lluita contra la pobresa de l'entitat, destaca que gairebé una tercera part de les famílies usuàries no es pot permetre donar carn ni peix als seus fills almenys una vegada al dia. El mateix estudi conclou també que un 55% dels fills de les famílies usuàries no disposa de roba nova, mentre que un 30% no es pot permetre un parell de sabates adequades.

Un altre efecte de la pobresa infantil és l'exclusió sanitària. Malgrat que és universal i els infants tenen garantit el dret a la salut, sí que s'observa que algunes malalties apareixen més freqüentment si es viu en una situació de pobresa. És el cas de l'obesitat infantil, que pateixen

un 17% dels infants de llars pobres mentre que entre els de llars no pobres el percentatge baixa fins el 10%¹. En aquest sentit, tal i com s'ha esmentat anteriorment, la manca d'una alimentació adequada pot provocar conseqüències com aquesta.

D'altra banda, entre les famílies amb una situació econòmica precària i immerses en processos d'empobriment, també hi són més freqüents els problemes de salut mental. El fet que hi hagi deficiències en el sistema públic d'atenció mèdica especialitzada en aquesta mena de patologies no permet dur a terme un tractament adequat en molts infants, els pares dels quals tampoc es poden permetre pagar una atenció mèdica privada.

El risc d'un habitatge precari

Sobre les condicions de l'habitatge, el mencionat estudi de la Creu Roja detalla també que un 42% de les famílies usuàries no pot mantenir la seva vivenda a una temperatura adequada. De les mancances en habitatge també en parla l'"Informe sobre els drets de l'infant", publicat pel Síndic de Greuges, que denuncia que moltes famílies amb fills al seu càrrec conviuen en situacions de sobreocupació o infrahabitatge, o també que es veuen afectades per processos de desnonament. Pel que fa a les conseqüències d'aquesta mena de situacions sobre els infants, l'informe "Amb sostre i sense llar" de Càritas assenyalava les greus conseqüències que poden causar al desenvolupament dels menors. El fet de viure en situacions d'infrahabitatge, de conviure amb gent desconeguda o de portar a terme una mobilitat constant poden generar un gran patiment que provoca factors de risc en la salut mental i física de l'infant. En aquesta mena d'espais, l'infant no disposa d'un espai natural on conviure, relacionar-se, jugar, fer els deures... i això pot tenir conseqüències com ara el fracàs escolar.

Exclusió educativa i relacional

Precisament, el fracàs escolar, que el 2010 se situava a Catalunya en el 29%, és un dels efectes de l'exclusió educativa que comporta la pobresa infantil. Tot i que la falta de recursos educatius no és l'únic motiu d'un major fracàs en els estudis (també ho són el nivell educatiu dels pares i les mares, per exemple), sí que hi ha dades que demostren un major grau d'incidència d'aquest fenomen entre les famílies que viuen en una situació de pobresa. Observant les dades del 2006 al 2010², es pot veure com el 50% d'infants que viuen a llars pobres han repetit curs alguna vegada, mentre que entre els infants de llars no pobres aquesta xifra baixa fins el 30%. En aquesta major probabilitat de fracàs escolar hi pot influir la falta de material educatiu adequat, la manca de reforç escolar o bé la no realització d'activitats extraescolars. En definitiva, una sèrie de privacions que dificulten l'aprenentatge dels fills.

En l'àmbit de l'exclusió educativa també hi intervenen altres raons, com ara el dèficit de places d'escola bressol. La falta d'oferta de places públiques fa que moltes famílies hagin de fer un sobreesforç econòmic. Un sobreesforç que no es poden permetre aquelles famílies amb menys recursos, que no poden escolaritzar els seus fills durant la etapa preescolar. Pel que fa a l'educació pública, la falta d'heterogeneïtat social, cultural i econòmica en determinats centres educatius també resulta un perjudici per a l'èxit escolar.

En l'àmbit de l'educació no formal, els espais de socialització que suposen els esplais, les activitats culturals, l'esport, les sortides de lleure, les colònies... ajuden a compensar les carències de tipus afectiu, educatiu, relacional o d'hàbits d'higiene que l'infant pot tenir a la seva família, a banda que ajuden també a evitar el seu aïllament a través de la socialització, la vinculació amb el territori, les relacions comunitàries, la participació col·lectiva, etc. A més a més, el fet que molts d'aquests espais els gestionin professionals de l'educació social i l'educació en el lleure ofereix un suport i un acompanyament extra als nens i nenes que el necessiten.

No tots els infants que voldrien accedir a fer activitats d'aquest tipus ho poden fer, però, ja

¹ i ² Dades extretes del document "Propostes per a l'atenció a la pobresa infantil" (veure bibliografia)

sigui perquè la seva família no en pot afrontar el cost o bé perquè no hi ha suficients places disponibles. Es tracta, doncs, d'un àmbit en el qual les desigualtats d'accés són encara importants. Sobre aquesta mena d'activitats, és important que puguin ser presents tant en l'etapa infantil, primer, com més endavant durant l'adolescència, període en el qual augmenta el risc d'exclusió social.

4. Propostes per a la lluita contra la pobresa infantil

4.1. Promoure el voluntariat i el treball comunitari. Una plataforma per a la infància: la PINCAT

Fruit de la preocupació i de la inquietud de les entitats que treballen en la infància ara fa gairebé un any es va crear, en el marc de la Taula del Tercer Sector, la Plataforma d'Infància de Catalunya (PINCAT). Aquesta plataforma està formada per un conjunt de 17 organitzacions que treballen en el sector de la infància i l'adolescència a través de més de 900 entitats que porten a terme projectes i serveis en els àmbits d'acció social, salut-sanitari, educació-formació, lleure i atenció a les famílies. Els diferents projectes i serveis de les entitats de la PINCAT disposen de 750.000 places. Aquests infants i adolescents estan atesos per un total de 12.300 voluntaris. El ric teixit associatiu català permet enfortir i vertebrar encara més les entitats socials del país per tal de treballar per la cohesió social i, alhora, transmetre aquest compromís cívic amb la infància. Les persones voluntàries treballen des de la proximitat, transmetent, alhora, valors de solidaritat, equitat i justícia social per construir una societat més crítica i cohesionada.

La PINCAT neix perquè totes les entitats que la conformen puguin expressar una veu comuna i transversal, impulsant l'intercanvi d'idees i projectes, promovent una visió integral de la infància, donant resposta a les seves necessitats, fomentant l'acompliment dels seus drets i deures i vetllant per incorporar la perspectiva de la infància en les polítiques públiques i en la societat catalana.

Per tal de complir amb els seus objectius, la PINCAT demana a les administracions catalanes que en totes les accions i polítiques públiques es tingui present la perspectiva de la infància, insisteix en l'elaboració conjunta del Pacte Nacional per a la Infància, reclama la creació d'una Comissió Parlamentària per a la Infància i també el complet desplegament de la Llei de Drets i Oportunitats de la Infància i l'Adolescència.

En aquesta línia, la PINCAT ha posat sobre la taula una sèrie de qüestions en les que entén que cal prioritzar a l'hora d'abordar el fenomen de la pobresa infantil. La plataforma exigeix que les situacions de pobresa infantil no afectin a les necessitats bàsiques d'alimentació, abric, sostre i protecció social. També aposta per potenciar la igualtat d'oportunitats perquè tots els infants puguin desenvolupar la seva personalitat evitant l'aïllament social. D'altra banda, demana la promoció i el reconeixement de l'educació en el lleure com a espai d'aprenentatge de capacitats i habilitats personals i socials i d'educació en valors, convivència i participació. Pel que fa a l'àmbit de la salut, la PINCAT defensa una xarxa de salut preventiva que assegui l'atenció i cura de forma precoç de l'infant i la seva salut en totes les seves dimensions: nutrició, salut mental, obesitat infantil, conductes saludables i educació sexual.

4.2. Propostes del Tercer Sector Social

A partir del seu treball i experiència en l'àmbit de l'atenció a la infància, el Tercer Sector Social compta amb una sèrie de reivindicacions i propostes destinades a reduir el fenomen de la pobresa infantil a Catalunya.

Sobre les necessitats bàsiques dels infants desatesos

El sector reclama reforçar les ajudes per alimentació i vestuari, amb l'objectiu de garantir que les famílies tinguin accés a aliments essencials com la fruita, la verdura, la carn o el peix fresc i que els infants disposin de roba adequada a l'època de l'any i per a les activitats escolars. Per tal d'assegurar una correcta alimentació, també es demana augmentar les beques de menjador, que alhora ajuden, juntament amb els serveis d'acollida, que els infants romanguin a l'escola i no pateixin desatenció quedant-se sols a casa o al carrer. Pel que fa al cobriment de les necessitat bàsiques, la implementació d'una renda bàsica entesa com un dret de la ciutadania per garantir una mínima dignitat a les famílies en situació de dificultat, ajudaria a satisfer aquestes necessitats, a part que també podria incidir a reduir els altres tipus de desatenció.

En l'àmbit de salut:

El tercer sector considera fonamental augmentar les ajudes en l'atenció pedagògica i psicològica infantil, per tal de tractar adequadament els problemes d'adaptació a l'entorn i les dificultats per seguir el ritme escolar i assolir el rendiment adequat. Fa falta, doncs, més inversió pública per tal de garantir els serveis sanitaris especialitzats, potenciant la qualitat de l'atenció pública per als problemes de salut mental, que afecten amb més freqüència als infants de famílies vulnerables. D'altra banda, també s'insisteix en la necessitat d'oferir suport emocional als nens i nenes que viuen situacions de pobresa, que sovint no el troben en l'espai familiar.

En l'àmbit educatiu:

El tercer sector social proposa mesures com ara impulsar l'escolarització primerenca amb places d'escola bressol per a tots els infants, convertint el seu accés en un dret bàsic de la ciutadania. També se suggereix la discriminació positiva i l'atenció a la diversitat per tal de fomentar l'heterogeneïtat dels centres escolars. Amb l'objectiu de millorar el nivell educatiu caldria apostar també per reforçar la imatge social de les escoles, entenent que les aules prefabricades mostren una imatge de deixadesa i provisionalitat i a més també afecten negativament a les condicions de treball dels centres. Totes aquestes mesures poden ajudar a reduir l'índex de fracàs escolar, un fenomen que també es pot atacar més directament mitjançant la creació de programes de transició al treball per als adolescents.

Pel què fa a l'educació no formal, el sector demana que tots els infants tinguin accés a les activitats de lleure i als serveis escolars i preescolars (menjadors, serveis d'acollida, etc.). Per a aconseguir-ho, caldria implementar beques especials per sortides de lleure i activitats extraescolars amb l'objectiu d'eliminar les desigualtats existents en l'accés a l'educació en el lleure.

D'altra banda, pel que fa a l'adolescència, les entitats del sector suggereixen el foment d'espais de trobada com ara casals per a adolescents i joves, especialment en aquells barris i zones més desfavorides i amb més part de població adolescent en risc d'exclusió social. També proposen la creació d'espais d'oci nocturn, oferint activitats de lleure alternatiu lliures dels riscos de l'alcohol i les drogues. Totes aquestes mesures van destinades a combatre l'aïllament social que sovint es produeix durant l'etapa d'adolescència per tal de fomentar la integració social i un desenvolupament emocional i intel·lectual sense riscos.

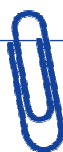
Finalment, les polítiques familiars són una altra eina bàsica per prevenir la pobresa infantil i les seves conseqüències. Amb l'objectiu de cercar el benefici de l'infant, cal prendre mesures encarades als pares i mares de les famílies. En primer lloc, s'ha de treballar per una major conciliació entre la vida laboral i la vida familiar. Per exemple, amb mesures com ara la implementació de les llicències parentals per a pares i mares. És a dir, poder deixar de treballar per poder cuidar el nadó però mantenint la remuneració durant el primer any de vida. L'objectiu d'aquesta mesura és evitar que les mares amb pocs recursos econòmics hagin de seguir abandonant el seu lloc de treball perquè no poden permetre's pagar a ningú per cuidar

En matèria de polítiques familiars es poden dur a terme també actuacions específiques per lluitar contra la desocupació d'aquelles persones amb fills dependents com ara incentivar fiscalment a les empreses que contractin a pares i mares que estan a l'atur i que tenen fills al seu càrrec.

En l'entorn familiar, i per tal de prevenir l'exclusió social dels infants, és útil també el foment de les escoles de pares i mares per poder elevar el nivell de les competències parentals, afavorint la creació d'espais d'atenció psicopedagògica on orientar les famílies en l'educació dels seus fills i filles i dur a terme un acompanyament a aquelles que pateixen condicions emocionals de fragilitat o trastorns mentals. Altres mesures poden ajudar a promoure la inclusió social dels infants de famílies en situació de dificultat. És el cas dels Centres Oberts, un servei diürn que, fora de l'horari escolar, atén als infants amb risc d'exclusió social per afavorir el seu desenvolupament personal i la seva integració social. En general, els recursos dels quals disposen aquests centres són insuficients. Per això, caldria augmentar la qualitat d'aquesta mena d'espais que compensen les mancances afectives i necessitats de socialització que els infants no troben a les seves famílies.

D'altra banda, pel que fa a les famílies monoparentals, seria positiva la creació de pisos de suport professionalitzat per aquells casos en què el pare o la mare pateix problemes de salut mental. Al tractar-se de casos d'especial risc, el suport professionalitzat oferiria un acompanyament a aquelles famílies monoparentals que disposen de molt poca xarxa de suport familiar i relacional.

Tot aquesta sèrie de propostes així com la creació de la PINCAT o el treball del dia de les entitats tenen com a objectiu lluitar contra la pobresa infantil. Aquesta, cal abordar-la de seguida però tenint en compte que els resultats hauran d'arribar a llarg termini. Malgrat que la visió del cicle polític no sol arribar tant enllà, s'ha de tenir en compte que uns nivells de pobresa infantil com els que hi ha avui dia a Catalunya amenacen seriosament la cohesió social del país de cara les properes dècades. Si no s'actua de manera immediata i no s'inverteix adequadament, caldrà afrontar uns costos majors en el futur. En aquest sentit, el Pacte per a la infància que s'ha de debatre durant el 2012, ha de ser l'eina fonamental que permeti afrontar aquest repte.

Dossiers del Tercer Sector

Podeu trobar més dossiers a:
www.tercersector.cat

Autor: Jordi Feu

Fonts:

- *Propostes per a l'atenció a la pobresa infantil* (FEDAIA, Fundació Pere Tarrés i Càritas, 2011).
- *Informe sobre els drets de l'infant* (Síndic de Greuges, 2011).
- *Document de bases del Pacte per a la infància* (Departament de Benestar Social i Família, 2011).
- *La infància en España 2010-2011* (UNICEF, 2010)
- *La Convenció sobre els drets de l'infant: Una revolució silenciosa* (UNICEF, 2011)
- Dossier de premsa de PINCAT (Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2011).
- *L'impacte de la crisi en la infància i les famílies* (Creu Roja a Catalunya, 2011)
- *Amb sostre i sense llar* (Càritas, 2010)
- *Que els infants no paguin la crisi* (FEDAIA, 2011)

Taula d'entitats
del Tercer Sector Social
de Catalunya

